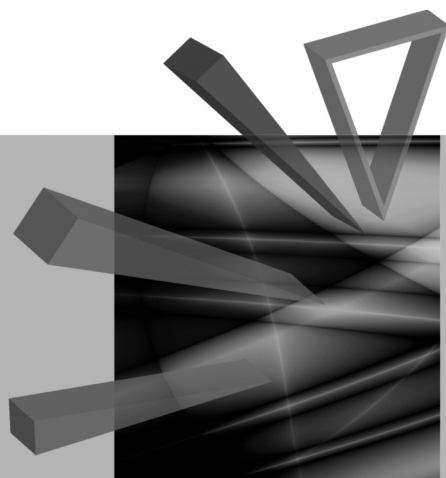

PRACE NAUKOWE
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
RESEARCH PAPERS
of Wrocław University of Economics

243

Gospodarka lokalna w teorii i praktyce

Redaktorzy naukowi
Ryszard Brol
Andrzej Sztando

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Recenzenci: Waldemar Budner, Piotr Bury, Janusz Kot, Danuta Stawasz

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna na stronie www.ibuk.pl

Streszczenia opublikowanych artykułów są dostępne w międzynarodowej bazie danych The Central European Journal of Social Sciences and Humanities <http://cejsh.icm.edu.pl> oraz w The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com, a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawnictwa

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-280-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Andrzej Sztando: Cele, priorytety i zadania w planowaniu strategicznym rozwoju lokalnego.....	13
Anna Beata Kawka: Wydatki inwestycyjne jako instrument rozwoju lokalnego gmin	27
Franciszek Adamczuk: Stymulowanie lokalnej przedsiębiorczości na obszarze pogranicza – aspekty instytucjonalne i organizacyjne	35
Marta Kusterka-Jefmańska, Bartłomiej Jefmański: Koncepcja metody oceny założeń lokalnych strategii rozwoju na przykładzie procesu konsultacji społecznych w powiecie wałbrzyskim	46
Małgorzata Rogowska: Uwarunkowania rozwoju lokalnego na przykładzie powiatu kłodzkiego	54
Hanna Adamska: Efekty rozwoju lokalnego gminy Kostomłoty po przystąpieniu do Unii Europejskiej	63
Tomasz Bąk: Wpływ emigrantów na gospodarkę lokalną w powiecie leżajskim	71
Dariusz Głuszczyk: Lokalny rynek pracy – ocena z wykorzystaniem materiałów statystycznych Banku Danych Lokalnych na przykładzie miasta na prawach powiatu Jelenia Góra	82
Andrzej Sobczyk: Ocena potencjału rozwoju lokalnego na przykładzie miasta Szczecina oraz gmin powiatu polickiego.....	94
Stanisław Korenik: Procesy i ograniczenia w rozwoju współczesnych miast ze szczególnym uwzględnieniem metropolii.....	106
Emilia Konopska-Struś: Funkcje rzemiosła w rozwoju miasta na przykładzie Wrocławia	116
Magdalena Kalisiak-Mędelka: Funkcjonowanie jednostek pomocniczych (osiedli) w Łodzi. Analiza wyników badania pilotażowego	126
Edward Wiśniewski: Zastosowanie metod taksonomicznych oraz gier kooperacyjnych w analizie zróżnicowania poziomu rozwoju gospodarczego podregionów województwa zachodniopomorskiego.....	134
Marek Kunasz: Regionalne rozgłośnie radiowe na rynku radiowym w Polsce	144
Ryszard Broł: Układ terytorialny powiatów – propozycje zmian	153
Katarzyna Cheba, Maja Kiba-Janiak: Wykorzystanie analizy czynnikowej do wielowymiarowej oceny jakości miejskich systemów transportowych na przykładzie miast średniej wielkości w Polsce.....	163

Joanna Cymerman, Marcelina Zapotoczna: Gmina jako kreator i beneficjent wartości nieruchomości	173
Artur Myna: Lokalna infrastruktura techniczna a rozwój budownictwa mieszkaniowego – obszar stykowy miasta i gminy podmiejskiej.....	184
Renata Sosnowska-Noworól: Problemy gospodarki odpadami budowlanymi i rozbiórkowymi na przykładzie Dolnego Śląska.....	194
Grzegorz Maśloch: Wybrane problemy realizacji inwestycji w jednostkach samorządu terytorialnego przy udziale środków pomocowych Unii Europejskiej	202
Urszula Markowska-Przybyła: Kapitał społeczny w rozwoju regionalnym i lokalnym	212
Katarzyna Przybyła, Alina Kulczyk-Dynowska: Transgraniczne parki narodowe a kapitał społeczny – na przykładzie KPN i KRNP	222
Bożena Kuchmacz: Lokalne grupy działania jako przejaw aktywności kapitału społecznego	229
Marian Oliński: Współpraca samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi na przykładzie powiatu lidzbarskiego	238
Zbigniew Przybyła, Marian Kachniarz: Instytucjonalne formy współpracy samorządów terytorialnych na przykładzie jeleniogórskiego zespołu miejskiego.....	249
Jacek Chądzyński: Obszary współpracy gmin z sektorem pozarządowym – prezentacja wybranych wyników badań pilotażowych.....	264
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Wpływ fragmentacji politycznej na współpracę między jednostkami samorządu terytorialnego.....	273
Zbigniew Grzymała: W poszukiwaniu modelu zarządzania jednostką samorządu terytorialnego	282
Jarosław Hermaszewski: Decyzje finansowe i inwestycyjne w zarządzaniu jednostką samorządu terytorialnego na przykładzie gminy Sława – praktyczne aspekty	296
Sławomir Kłosowski: Zmiany systemów zarządzania mieszkaniowym zasobem gmin w Polsce po roku 2000	307
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Wykorzystanie metody Project Cycle Management w administracji samorządowej	315
Józef Łobocki: Możliwości wykorzystania instytucji partnerstwa publiczno-prywatnego w procesie zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego.....	323
Magdalena Mischuk: Elementy stymulacyjne w polityce podatkowej wybranych miast.....	333
Paweł Piątkowski: Dług jednostek samorządu terytorialnego w okresie kryzysowym. Kierunki rozwoju	343
Jacek Sierak: Konstrukcja wskaźników zadłużenia a ocena zdolności kredytowej jednostki samorządu terytorialnego	352

Tomasz Uryszek: Struktura dochodów gmin w Polsce a ich samodzielność dochodowa.....	362
Wiesława Cieślewicz: Rozwój specjalnych stref ekonomicznych w Polsce ...	372
Tomasz Kołakowski, Andrzej Raszkowski: Badanie efektywności pomocy publicznej udzielonej przez samorządy inwestorom zagranicznym na przykładzie WSSE „INVEST-PARK”	383
Wioleta Palewska: Funkcjonowanie Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej „INVEST-PARK” w otoczeniu lokalnym – aspekt społeczny (oddziaływanie strefy na wałbrzyski rynek pracy)	398
Maciej Popławski: Wpływ Legnickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na rozwój gospodarczy podregionu legnickiego	406
Andrzej Raszkowski: Promotion mix w strategii promocji miasta.....	417
Elżbieta Nawrocka: Działania innowacyjne podmiotów gospodarczych a problem wiedzy niedoskonałej	426
Dariusz Zawada: Walory użytkowe jako czynnik konkurencyjności miasta	439
Natalia Bartkowiak, Walenty Pocza: Przestrzenne zróżnicowanie aktywności władz lokalnych w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na obszarach wiejskich Wielkopolski.....	453
Karol Krajewski: Znaczenie rynków rolnych w rozwoju gospodarki lokalnej i ożywieniu małych miast.....	464
Stefan Zawierucha: Badania ankietowe w procesie identyfikacji struktury funkcjonalnej gminy. Kilka uwag metodologicznych.....	473
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Dynamika rozwoju gmin wiejskich województwa mazowieckiego	484
Jarosław Uglis: Miejsce agroturystyki w dywersyfikacji gospodarki wsi	495
Mirosław Struś, Bogusław Wijatyk: Program Odnowa Wsi jako instrument aktywizacji obszarów wiejskich.....	505
Dagmara Dziewulska, Michał Gawlikowski, Paweł Łazarewicz, Natalia Sochacka: Sondażowa diagnoza jakości administracyjnej obsługi klientów w gminnych strukturach samorządowych na przykładzie Urzędu Miejskiego w Przemkowie	515

Summaries

Andrzej Sztando: Objectives, priorities and tasks in local development strategic planning	26
Anna Beata Kawka: Capital expenditures of communes as an instrument of local development	34
Franciszek Adamczuk: Stimulating of local entrepreneurship on borderland: institutional and organizational aspects	45

Marta Kusterka-Jefmańska, Bartłomiej Jefmański: The concept of the assessment method of the assumptions of local strategies development on the example of the process of social consultations in Wałbrzych county	53
Małgorzata Rogowska: Determinants of local development on the example of Kłodzko district.....	62
Hanna Adamska: Effects of local development of Kostomłoty community after joining the European Union.....	70
Tomasz Bąk: The impact of economic emigrants on the local economy in Leżajsk county.....	81
Dariusz Głuszczyk: Local labour market – an assessment using statistical data of the Local Data Bank on the example of the city and district of Jelenia Góra.....	93
Andrzej Sobczyk: Evaluation of the potential of local development on the example of Szczecin and Police district.....	105
Stanisław Korenik: Processes and barriers in the development of contemporary cities with special emphasis on metropolis.....	115
Emilia Konopska-Struś: Functions of craft in the development of the city on the example of Wrocław.....	125
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Activity of auxiliary units in Łódź according to their bodies. Analysis of pilot survey.....	133
Edward Wiśniewski: Application of taxonomic methods and cooperation games in the analysis of employment differentiation of subregions of West Pomerania Voivodeship.....	143
Marek Kunasz: Public regional broadcasting stations on the radio market in Poland.....	152
Ryszard Broł: Network of counties – changes proposal.....	162
Katarzyna Cheba, Maja Kiba-Janiak: Use of factor analysis for multidimensional evaluation of quality of city transport systems on the example of medium-sized cities in Poland.....	172
Joanna Cymerman, Marcelina Zapotoczna: Borough as a creator and beneficiary of property value.....	183
Artur Myna: Local technical infrastructure and development of housing construction – the adjoining area of town and rural municipality.....	193
Renata Sosnowska-Noworól: The problem of construction and demolition waste management on the example of Lower Silesia.....	201
Grzegorz Maśloch: Selected problems of the implementation of an investment project in self-government units using the foreign aid budget of the European Union.....	211
Urszula Markowska-Przybyła: Social capital in regional and local development.....	221
Katarzyna Przybyła, Alina Kulczyk-Dynowska: Cross-border national parks and social capital – on the example of KPN and KRNAP.....	228

Bożena Kuchmacz: Local action groups as a manifestation of social capital activity	237
Marian Oliński: Cooperation between local government and non-governmental organizations – Lidzbark county case study	248
Zbigniew Przybyła, Marian Kachniarz: Institutional forms of cooperation of local government on the example of Jelenia Góra urban area.....	263
Jacek Chądzyński: Areas of co-operation between communities and non-governmental sector – presentation of selected results of pilot study.....	272
Justyna Danielewicz, Maciej Turała: Impact of political fragmentation on cooperation among local governments	281
Zbigniew Grzymała: In seeking the model of self-government management	295
Jarosław Hermaszewski: Financial and investment decisions in local government management based on the example of Sława administrative unit – practical aspects	306
Sławomir Kłosowski: Changes of local authorities property management systems after the year 2000	314
Krzysztof Krukowski, Maciej Zastempowski: Project cycle management method application in the local government administration	322
Józef Łobocki: The possibilities of the utilization of Public-Private Partnership Tools in the process of managing of local government units	332
Magdalena Miszczuk: Stimulating elements in tax policy of selected cities .	342
Paweł Piątkowski: Public debt of local authorities after crisis. The directions of development.....	351
Jacek Sierak: The construction of indicators of indebtedness and the assessment of the creditworthiness of self-government units	361
Tomasz Uryszek: Revenue structure of communes in Poland and their fiscal autonomy	371
Wiesława Cieślewicz: Special economic zones development in Poland.....	382
Tomasz Kołakowski, Andrzej Raszkowski: Efficiency analysis of state aid granted by local government to foreign investors located in Wałbrzych SEZ “INVEST-PARK”	397
Wioleta Palewska: Functioning of Wałbrzych Special Economic Zone “INVEST-PARK” in local environment social aspect (the effect of the zone on Wałbrzych labour market).....	405
Maciej Popławski: The influence of Legnica Special Economic Zone on the economic development of the Legnica subregion	416
Andrzej Raszkowski: Promotion mix in the strategy of town promotion.....	425
Elżbieta Nawrocka: Innovative activities of economic entities and problems of imperfect knowledge	438
Dariusz Zawada: Usable qualities as a factor of towns’ competitiveness	452
Natalia Bartkowiak, Walenty Poczta: Activity of local authorities from Wielkopolska Voivodeship in the acquisition of UE funds.....	463

Karol Krajewski: The role of agrifood markets in local market development and the revival of small towns.....	472
Stefan Zawierucha: Survey research in the process of identification of functional structure of commune. Some methodological remarks	483
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Development dynamics of rural communes in Masovian Voivodeship.....	494
Jarosław Uglis: Agritourism in rural economy diversification.....	504
Mirosław Struś, Bogusław Wijatyk: The Revival of the Village as the instrument of country areas activation.....	514
Dagmara Dziewulska, Michał Gawlikowski, Paweł Łazarewicz, Natalia Sochacka: A survey diagnosis of administrative quality of customer service in communal authorities on the example of the municipal office in Przemków	524

Wiesława Cieślęwicz

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

ROZWÓJ SPECJALNYCH STREF EKONOMICZNYCH W POLSCE

Streszczenie: Celem niniejszego opracowania jest pokazanie roli specjalnych stref ekonomicznych w zwiększaniu atrakcyjności inwestycyjnej gmin, omówienie mechanizmów obejmowania nowych obszarów inwestycyjnych statusem SSE oraz charakterystyka wpływu terenów uprzywilejowanych na otoczenie lokalne. W Polsce funkcjonuje 14 specjalnych stref ekonomicznych. Zlokalizowane są one na terenach 327 gmin. Na obszarach tych lokuje się znaczna część nowych inwestycji zagranicznych. Dla wielu gmin posiadanie terenu uprzywilejowanego ekonomicznie jest szybkim sposobem rozwiązywania problemów lokalnego rozwoju gospodarczego. Narzędzie wspierania rozwoju regionalnego, jakim miały być specjalne strefy ekonomiczne, w ostatnich latach przekształciło się w instrument pomocy publicznej dla przedsiębiorstw, co całkowicie zmieniło pierwotną ideę tworzenia stref w Polsce.

Słowa kluczowe: specjalna strefa ekonomiczna, rozwój gospodarczy.

1. Wstęp

Specjalne strefy ekonomiczne (SSE) w Polsce zostały powołane do życia w latach 1995–1998¹ na mocy rozporządzeń wykonawczych do ustawy z dnia 20 października 1994 roku o specjalnych strefach ekonomicznych [DzU 1994]. Są to wyodrębnione administracyjnie niezamieszkałe części terytorium Polski, na terenach których może być prowadzona działalność gospodarcza na zasadach preferencyjnych określonych ustawą o SSE.

Idea tworzenia wolnych stref ekonomicznych, w których warunki fiskalne do prowadzenia działalności gospodarczej są bardziej liberalne niż na pozostałym obszarze danego kraju, nie jest nowa. Od lat 70. minionego wieku znajduje szerokie zastosowanie w wielu rejonach świata, w szczególności w rozwijających się krajach Azji Południowo-Wschodniej, a w ostatnich latach również w krajach byłego bloku

¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 5 września 1995 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w Mielcu (DzU nr 107, poz. 526 z późn. zm.) weszło w życie 7 października 1995 r., rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 października 1997 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w Krakowie (DzU nr 135, poz. 912 z późn. zm.) weszło w życie 1 stycznia 1998 r.

wschodniego. Zgodnie z szacunkami Banku Światowego na świecie funkcjonuje około 3000 obszarów o charakterze wolnych stref ekonomicznych. Zachęty inwestycyjne oferowane w wolnych strefach to m.in. redukcja lub zwolnienie z podatku dochodowego, możliwość zastosowania przyspieszonej amortyzacji oraz dotacje inwestycyjne. Zgodnie z założeniem wolne strefy ekonomiczne powinny przyciągać bezpośrednio inwestycje zagraniczne oraz, co do zasady, skutkować zwiększeniem wartości eksportu w bilansie handlowym danego państwa [Smith, Perkowski 2008, s. 11].

Tabela 1. Przestrzenna lokalizacja SSE w Polsce

Nazwa strefy	Rok rozpoczęcia działalności	Województwo	Liczba gmin z terenami należącymi do SSE
SSE EURO-PARK Mielec	1996	podkarpackie, małopolskie, lubelskie	22
Katowicka SSE	1996	śląskie, małopolskie, opolskie	33
Suwalska SSE	1996	podlaskie, warmińsko-mazurskie, mazowieckie	8
Legnicka SSE	1997	dolnośląskie	13
Wałbrzyska SSE INVEST-PARK	1997	dolnośląskie, opolskie, wielkopolskie, lubuskie	44
Łódzka SSE	1998	łódzkie, wielkopolskie, mazowieckie	45
Kostrzyńsko-Słubicka SSE	1998	lubuskie, zachodniopomorskie, wielkopolskie	29
Słupska SSE	1998	pomorskie, zachodniopomorskie	8
Tarnobrzeska SSE EURO-PARK WISŁOSAN	1998	podkarpackie, mazowieckie, świętokrzyskie, lubelskie, dolnośląskie, małopolskie	32
Warmińsko-Mazurska SSE	1998	warmińsko-mazurskie	26
Kamiennogórska SSE Małej Przedsiębiorczości	1998	dolnośląskie, wielkopolskie	14
SSE Starachowice	1998	świętokrzyskie, mazowieckie, opolskie, łódzkie, lubelskie	13
Pomorska SSE	1998	pomorskie, kujawsko-pomorskie, zachodniopomorskie	21
Krakowski Park Technologiczny	1998	małopolskie, podkarpackie	19

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Informacja... 2011, s. 7–8; Cieśliewicz 2001, s. 378].

W Polsce pomysł utworzenia administracyjnie wyodrębnionych wolnych stref ekonomicznych, powstały w połowie lat 90. XX wieku, wiązał się z próbą złagodzenia bezrobocia strukturalnego w regionach szczególnie dotkniętych tym zjawiskiem. Środkiem do osiągnięcia tego celu miało być skierowanie inwestycji do regionów najslabiej rozwiniętych gospodarczo, poprzez zagwarantowanie przedsiębiorcom

korzystnych warunków prowadzenia działalności gospodarczej, zwłaszcza zaś zwolnienia ich z podatku dochodowego. W zamian mieli realizować nowe przedsięwzięcia gospodarcze i tworzyć miejsca pracy. Dodatkowymi celami tworzenia SSE było m.in.: przełamywanie monokultury przemysłu i dywersyfikacja struktury produkcji w regionach, aktywizacja otoczenia gospodarczego stref, rozwój gospodarczy regionów, a także cele o charakterze typowo fiskalnym, jak np. wzrost wpływów budżetowych z tytułu podatku VAT.

Obszary uprzywilejowane pod względem podatkowym formalnie zorganizowane są w Polsce w 14 specjalnych strefach ekonomicznych. Dnia 31 grudnia 2010 roku tereny objęte statusem SSE zajmowały obszar 14 106,82 ha (0,05% powierzchni kraju) i zlokalizowane były w 327 gminach (tab. 1).

Liczba gmin, w których tereny inwestycyjne objęte są zwolnieniami, świadczy o rzeczywistym rozproszeniu i dostępności tej formy wsparcia nowych inwestorów [Jarczewski 2007, s. 89]. Jest to konsekwencją zmian w podejściu do tego instrumentu rozwoju regionalnego w Polsce po 1995 roku. Obserwacja tych przeobrażeń pokazuje, jak dobrze skonstruowany mechanizm – pod wpływem różnorodnych nacisków – zmienia zasadniczo sens swojego działania². W efekcie liczba terenów uprzywilejowanych wielokrotnie przekroczyła pierwotne założenia dotyczące funkcjonowania SSE. Każda strefa składa się z kilku, a nawet kilkudziesięciu oddalonych od siebie o wiele kilometrów enklaw. Zmieniające się podejście do lokalizacji SSE w Polsce istotnie wpłynęło na sposób funkcjonowania narzędzia, pomyślanego jako jeden z elementów polityki regionalnej. Sytuacja, w której duży inwestor może mieć strefę w dowolnie wybranym miejscu, likwiduje stworzoną przez subsydia pomoc dla regionów słabiej rozwiniętych i restrukturyzowanych.

Czy istnienie ponad 300 gmin objętych przywilejami na obszarze 16 województw ma jakieś pozytywne aspekty? Niewątpliwie zwiększa powierzchnię zagospodarowanych terenów specjalnych stref ekonomicznych, w których dokonano inwestycji. Nagroda w postaci ulokowania strefy na obszarze danej gminy poprawia jej pozycję przetargową w negocjacjach z inwestorami. Ponadto wysokie wymagania dotyczące przygotowania terenu, jakie stawia większość zarządów SSE, podnoszą profesjonalizm lokalnych władz w zakresie polityki proinwestycyjnej.

Celem niniejszego opracowania jest pokazanie roli specjalnych stref ekonomicznych w zwiększaniu atrakcyjności inwestycyjnej gmin, omówienie mechanizmów obejmowania nowych obszarów inwestycyjnych statusem SSE oraz charakterystyka wpływu terenów uprzywilejowanych na otoczenie lokalne. Źródłem danych liczbowych były raporty Ministerstwa Gospodarki. Wykorzystano również obowiązujące akty prawne regulujące funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych w Polsce. Zastosowano metodę opisową i porównawczą.

² Istnieje kilka grup, które miały interes i możliwość wpływania na te zmiany: Komisja Europejska, rząd, samorządy szczebla wojewódzkiego, powiatowego i gminnego, dla których obszar uprzywilejowany ekonomicznie jawił się jako szybki sposób rozwiązania problemów lokalnego rozwoju gospodarczego, oraz duzi przedsiębiorcy i związki zawodowe [Gwosdz i in. 2005, s. 22].

2. Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych

Do podstawowych kryteriów przydatnych do przeprowadzenia oceny aktywności gospodarczej stref zaliczamy wartość inwestycji poniesionych przez przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na obszarze SSE, a także liczbę utworzonych nowych miejsc pracy. Funkcjonowanie poszczególnych stref przynosi różne efekty. Z czterech typów obszarów, które miały być objęte przywilejami, tj. regionów zapóźnionych, starych okręgów przemysłowych, parków technologicznych i obszarów przygranicznych, największy sukces odniosły strefy położone w starych okręgach lub ośrodkach przemysłowych. Przyczyną tego były zarówno cechy tych terenów (infrastruktura, tradycje przemysłowe), jak i to, że właśnie dla tego typu regionów projektowano pierwsze specjalne strefy ekonomiczne w Polsce. Duże znaczenie miał czas powołania strefy (SSE EURO-PARK Mielec) oraz jej położenie geograficzne (Wałbrzyska SSE, Katowicka SSE). Niepowodzeniem zakończyła się idea technoparków, a także tworzenie stref w regionach przygranicznych. Niewielkim zainteresowaniem dużych inwestorów cieszą się też strefy zlokalizowane w peryferyjnych regionach rolniczych północnej Polski.

Według stanu na 31 grudnia 2010 roku wartość inwestycji krajowych i zagranicznych zrealizowanych w 14 strefach wyniosła ponad 73 mld zł. Do tego dnia utworzono ponad 167 tysięcy miejsc pracy (tab. 2).

Tabela 2. Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Polsce*

Nazwa strefy	Liczba ważnych zezwoleń	Suma nakładów inwestycyjnych (w mln zł)	Miejsca pracy	
			nowe	utrzymane
SSE EURO-PARK Mielec	150	4 690,3	12 689	3 827
Katowicka SSE	201	16 869,6	34 292	9 181
Suwalska SSE	56	1 474,9	5 070	888
Legnicka SSE	53	4 568,8	8 803	254
Wałbrzyska SSE INVEST-PARK	159	12 105,4	21 638	9 286
Łódzka SSE	142	8 184,8	16 717	6 531
Kostrzyńsko-Słubicka SSE	112	3 786,3	11 943	5 309
Słupska SSE	45	963,6	1 960	723
Tarnobrzaska SSE EURO-PARK WISŁOSAN	121	6 081,4	20 083	7 749
Warmińsko-Mazurska SSE	66	3 033,4	5 595	4 963
Kamiennogórska SSE Małej Przedsiębiorczości	46	1 551,1	4 076	273
SSE Starachowice	70	1 528,9	2 946	3 403
Pomorska SSE	75	3 701,8	14 288	4 987
Krakowski Park Technologiczny	58	1 655,7	6 421	2 515
Razem	1 354	73 221,6	167 141	58 148

* Według stanu na 31.12.2010.

Źródło: opracowano na podstawie [Informacja... 2011, s. 10–14].

Z zestawienia wynika, że na 1. miejscu w zakresie poniesionych nakładów inwestycyjnych jest strefa katowicka, co w znacznej mierze uwarunkowane jest atrakcyjnością ekonomiczną Górnego Śląska. Dobre wyniki osiągnęły również strefy: wałbrzyska, łódzka, tarnobrzeska, legnicka i mielecka. Także pod względem liczby wydanych zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej dominuje strefa katowicka. W roku 2010 najwięcej inwestorów przyciągnęły strefy: wałbrzyska (28 zezwoleń), łódzka (25), katowicka (23) i mielecka (22) [*Informacja...*, 2011, s. 10].

Działający na terenie stref inwestorzy zapewniają łącznie 225,3 tys. miejsc pracy, z czego 74% to nowe miejsca pracy stworzone przez przedsiębiorców po uzyskaniu zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej. W 14 SSE zatrudnienie jest bardzo zróżnicowane – najwyższe w strefie katowickiej, wałbrzyskiej i tarnobrzeskiej, a najniższe w strefie śląskiej.

Specjalne strefy ekonomiczne stały się ważnym instrumentem przyciągającym kapitał zagraniczny w postaci inwestycji bezpośrednich. Udział kapitału zagranicznego w ogólnej puli inwestycji poczynionych na terenie SSE jest 5-krotnie wyższy od kapitału krajowego (tab. 3).

Tabela 3. Wartość i struktura kapitału zainwestowanego na terenie SSE w Polsce

Kraj pochodzenia kapitału	Wartość nakładów inwestycyjnych (w mln zł)	Udział kapitału w łącznych nakładach inwestycyjnych (w %)
Polska	12 686,63	17,33
Niemcy	11 904,23	16,26
USA	8 392,63	11,46
Japonia	7 134,48	9,74
Holandia	6 901,55	9,43
Włochy	6 221,76	8,50
Korea Płd.	2 986,63	4,08
Francja	2 818,02	3,85
Szwajcaria	2 149,01	2,93
Szwecja	2 136,82	2,92
Wielka Brytania	1 752,35	2,39
Cypr	1 728,08	2,36
Belgia	1 347,67	1,84
Austria	1 210,79	1,65
Hiszpania	1 101,50	1,50
Finlandia	817,59	1,12
Dania	679,00	0,93
Chiny	251,25	0,34
Kanada	200,45	0,27
Portugalia	186,84	0,26
Luksemburg	158,99	0,22
Hongkong	130,45	0,18
Grecja	112,02	0,15
Pozostałe	212,83	0,29
Razem	73 221,58	100,00

Źródło: [*Informacja...* 2011 s. 18].

Do sześciu krajów, z których pochodzi 73% kapitału zainwestowanego w strefach, należą: Polska, Niemcy, USA, Japonia, Holandia i Włochy.

Analizując strukturę kapitału zagranicznego, można wyróżnić strefy z wyraźną przewagą jednego z zagranicznych inwestorów. Inwestycje polskie dominują w strefach: ślupskiej, suwalskiej i starachowickiej. W 2010 roku ich udział w całkowitych nakładach inwestycyjnych na terenie wymienionych stref wyniósł odpowiednio: 50,60%, 49,31%, 49,15%. Wysoki udział kapitału polskiego odnotowano również w strefie krakowskiej (39,80%) i mieleckiej (31,29%). Inwestycje niemieckie przeważają w strefach: kamiennogórskiej, stanowiąc 75,60% ogółu inwestycji, legnickiej – 48,00%, kostrzyńsko-słubickiej – 30,10% i krakowskiej – 28,30%. Przedsiębiorstwa amerykańskie i większość włoskich skoncentrowały się głównie w strefie katowickiej, japońskie w wałbrzyskiej, a holenderskie w pomorskiej i łódzkiej [*Informacja...* 2011, s. 20].

Blisko 25% nakładów inwestycyjnych ponieśli przedsiębiorcy reprezentujący branżę motoryzacyjną. Drugie miejsce zajmują producenci wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych (9,72%), kolejne – wytwórcy wyrobów z pozostałych mineralnych surowców niemetalicznych (9,20%), wyrobów metalowych (7,70%), komputerów oraz urządzeń elektrycznych i optycznych (7,49%), a także przedstawiciele branży papierniczej (6,42%). Najsilniej reprezentowana wśród inwestorów branża motoryzacyjna dominuje w strefach: legnickiej, katowickiej, wałbrzyskiej i krakowskiej, a inwestycje związane z produkcją wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych wyraźnie przeważają w strefie warmińsko-mazurskiej i pomorskiej [*Informacja...* 2011, s. 22].

3. Pozyskiwanie terenów o statusie SSE przez gminy

Istnieją dwie możliwości włączania nowych terenów do specjalnych stref ekonomicznych: zmiana granic istniejących stref oraz włączanie nowych obszarów.

Pierwsza możliwość – zmiana granic – wynika z nowelizacji ustawy o SSE z 2000 roku. Dzięki niej działki wcześniej objęte statusem specjalnej strefy ekonomicznej, a niewykorzystywane bezpośrednio przez inwestorów na działalność gospodarczą, mogą być wyłączone z terenu stref, w ich miejsce zaś można włączać tereny w każdym niemal miejscu w kraju. Jest to procedura często wykorzystywana przez spółki zarządzające strefami, pozwalająca na skuteczne dostosowywanie się do potrzeb inwestorów. Istotnym ograniczeniem tej metody jest brak możliwości zwiększania ogólnej powierzchni stref. Istnieje natomiast możliwość zmniejszenia terenu jednej ze stref, a zwiększenia innej.

Drugą możliwość objęcia określonych terenów inwestycyjnych w gminie statusem specjalnej strefy ekonomicznej dała nowelizacja ustawy o SSE z 2004 roku, zmieniająca przepis uniemożliwiający powiększanie obszaru wszystkich stref w Polsce. Nowe przepisy pozwoliły, w granicach określonej rezerwy wynoszącej 1675 ha, na zwiększanie powierzchni SSE. Ustawodawca zastrzegł jednak, że in-

westyjcie lokowane na tych terenach muszą mieć istotne znaczenie dla gospodarki kraju³. W efekcie tereny te zostały przeznaczone wyłącznie na realizację projektów inwestycyjnych o planowanych nakładach powyżej 40 mln euro lub zatrudnieniu co najmniej 500 osób.

Od 2008 roku istnieje również możliwość włączania do obszaru SSE gruntów, które są własnością lub w użytkowaniu wieczystym podmiotów innych niż Skarb Państwa, jednostki samorządu terytorialnego bądź spółki zarządzające strefami, czyli tzw. gruntów prywatnych. Aby zapobiegać niekontrolowanym rozszerzeniom SSE, możliwość skorzystania z procedury objęcia gruntów prywatnych terenem strefy została obwarowana warunkami, których spełnienie umożliwia rozpoczęcie procedury jej rozszerzenia na wskazane przez inwestora tereny.

Kryteria, o których mowa powyżej, można podzielić na następujące kategorie (tab. 4):

- kryterium bezrobocia – w zależności od poziomu bezrobocia w danym powiecie, w ramach inwestycji zostanie utworzona określona liczba nowych miejsc pracy lub zostaną poniesione nakłady inwestycyjne o określonej wartości (tab. 4),
- kryterium innowacyjności – w wyniku inwestycji będzie prowadzona działalność polegająca na uruchomieniu wytwarzania nowych lub znacząco ulepszonych towarów, procesów lub usług,
- Centra Usług Wspólnych – inwestycja będzie dotyczyła usług: badawczo-rozwojowych, informatycznych, rachunkowości i kontroli ksiąg w zakresie księgowości, z wyłączeniem deklaracji podatkowych oraz centrów telefonicznych,
- kryterium niezbędności obszaru – realizacja rozpoczętej inwestycji będzie wymagała zwiększenia terenu strefy o nie więcej niż 2 ha.

Tabela 4. Kryteria obejmowania gruntów prywatnych statusem SSE w Polsce

Stopa bezrobocia w powiecie, w którym zostanie zlokalizowana inwestycja, jako% średniej krajowej U	Minimalne nakłady inwestycyjne w PLN		Minimalna liczba nowych miejsc pracy
$U \leq 60\%$	350 mln	lub	500
$60\% < U \leq 100\%$	155 mln		250
$100\% < U \leq 130\%$	138 mln		200
$130\% < U \leq 160\%$	120 mln		170
$160\% < U \leq 200\%$	100 mln		150
$200\% < U \leq 250\%$	70 mln		100
$U > 250\%$	17 mln		50

Źródło: [Tałasiewicz (red.) 2010, s. 244].

³ Za pożądane dla gospodarki kraju i kwalifikujące się do wsparcia instrumentem SSE uznano inwestycje: innowacyjne, realizowane w sektorach priorytetowych, wspierające rozwój klastrów, parków przemysłowych i technologicznych, a także zwiększające stopień uprzemysłowienia regionów słabo rozwiniętych gospodarczo oraz tworzące określoną liczbę nowych miejsc pracy lub o określonych minimalnych kosztach kwalifikowanych inwestycji – w zależności od stopy bezrobocia w powiecie.

Posiadanie specjalnej strefy ekonomicznej w gminie jest niewątpliwie dużym wyróżnieniem i powoduje, że gmina znajduje się w dość elitarnym gronie samorządów działających na rzecz pozyskiwania nowych inwestorów. Wysokie wymagania stawiane przez zarządy SSE dają inwestorom gwarancję, że proces inwestycyjny będzie szybki i profesjonalnie wspierany. Posiadanie przez gminę gruntów objętych zwolnieniami podatkowymi jest także ważnym wsparciem w promocji działań proinwestycyjnych.

4. Oddziaływanie specjalnej strefy ekonomicznej na otoczenie lokalne

O znaczeniu specjalnych stref ekonomicznych dla lokalnego rynku pracy decyduje nie tylko liczba osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach działających na ich terenie, ale i udział tej liczby w ogólnej liczbie miejsc pracy. Przy założeniu, że lokalny rynek pracy jest tożsamy z obszarem powiatu, rolę SSE na rynku pracy określa iloraz liczby nowych miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach działających na terenie danej podstrefy i liczby ludności zawodowo czynnej w powiecie, w którym jest ona położona. Okazuje się, że największy wpływ na rynek pracy mają strefy w miastach przemysłowych średniej wielkości (od 50 do 150 tys. mieszkańców). Należy jednak wziąć pod uwagę fakt, że rzeczywisty wpływ SSE na lokalny rynek pracy jest znacznie wyższy z powodu zaopatrzeniowych i dochodowych efektów mnożnikowych [Gwosdz i in. 2005, s. 30].

Z zagadnieniem wpływu SSE na tworzenie miejsc pracy wiąże się nierozdzielnie kwestia pracochłonności inwestycji, które są realizowane na ich terenie. Wskaźniki pracochłonności dla poszczególnych stref są zróżnicowane. Niski wskaźnik świadczy, że w danej strefie dominują branże i przedsiębiorstwa kapitałochłonne, np. w strefie legnickiej przypadają 2 miejsca pracy na 1 mln zł nakładów inwestycyjnych, 2,6 w katowickiej i wałbrzyskiej, 2,8 w kamiennogórskiej i łódzkiej. Do stref o najwyższej pracochłonności należą: krakowska (5,4), pomorska (5,2), tarnobrzeska i kostrzyńsko-słubicka (4,6).

Funkcjonowanie każdej firmy wpływa na działalność przedsiębiorstw w jej otoczeniu. Rozwój aktywności gospodarczej na określonym obszarze może prowadzić do wzrostu dochodów i zatrudnienia w wielu innych przedsiębiorstwach oraz zwiększenia wpływów podatkowych do samorządów lokalnych. Wzrost ten nosi nazwę efektów mnożnikowych⁴.

⁴ Wyróżnia się dwa rodzaje efektów mnożnikowych: zaopatrzeniowe i dochodowe. Te pierwsze wynikają z dodatkowego popytu tworzonego przez nowo powstałe i rozwijające się firmy, umożliwiające wzrost przedsiębiorstw będących dostawcami dóbr i usług. Natomiast efekty dochodowe są skutkiem zwiększania się siły nabywczej ludności poprzez wynagrodzenia pracowników. Przyczyniają się w ten sposób do rozwoju przedsiębiorstw zaspokajających potrzeby konsumpcyjne.

Oprócz efektów mnożnikowych powstających za pośrednictwem zaopatrzenia firm działających na terenie specjalnej strefy ekonomicznej oraz zaspokajania popytu konsumpcyjnego ich pracowników obserwuje się znaczący wpływ strefy na aktywność ekonomiczną w gminach. Przyczynia się ona do zwiększenia lokalnej przedsiębiorczości, co widoczne jest przede wszystkim w rozwoju firm produkcyjnych i transportowych. Przedsiębiorstwa, które powstały dzięki funkcjonowaniu SSE, często wychodzą na szersze rynki regionalne, a nawet krajowe. Skutkiem działania strefy jest też wzrost popytu na działki pod inwestycje przemysłowe i usługowe, a także budownictwo mieszkaniowe.

Funkcjonowanie specjalnych stref ekonomicznych ma istotny wpływ na budżet gmin, na których terenie są położone. Przedsiębiorstwa strefowe korzystają ze zwolnień w zakresie niektórych podatków będących dochodami własnymi gmin, np. podatku od nieruchomości, oraz podatków, w których gmina posiada swój udział, np. w podatku dochodowym od osób prawnych (CIT). Jednocześnie firmy działające na terenie SSE mają bezpośredni i pośredni wpływ na wzrost dochodów gminy. Wpływ bezpośredni polega na tym, że gminie przysługuje część podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT), pobieranego od pracowników zatrudnionych w przedsiębiorstwach strefowych. Wpływ pośredni polega natomiast na mniejszych wydatkach na pomoc społeczną, będących efektem rosnącego zatrudnienia, a także na wspieraniu przez firmy strefowe instytucji finansowanych z budżetu lokalnego, takich jak kluby sportowe czy instytucje kultury. Duże znaczenie dla budżetu mają też dochody od innych podmiotów gospodarczych i zatrudnionych w nich pracowników, których powstanie i rozwój jest konsekwencją efektów mnożnikowych funkcjonowania SSE.

5. Podsumowanie

W ostatnich latach idea specjalnych stref ekonomicznych uległa istotnym przemianom. Stref jest wielokrotnie więcej, niż pierwotnie zakładano. Zlokalizowane są często w miejscach, które nie spełniają pierwotnych warunków ich tworzenia. Sam cel tworzenia SSE, mimo kontrowersji związanych z ich dostosowaniem do prawa unijnego, był niewątpliwie udany. W okresie transformacji do gospodarki rynkowej był jedynym instrumentem wsparcia rozwoju regionalnego w Polsce⁵.

Posiadanie przez gminę terenów uprzywilejowanych w postaci specjalnych stref ekonomicznych jest jednym z ważniejszych, dostępnych dla władz lokalnych, sposobów pozyskiwania inwestorów. Na obszarach SSE lokuje się duża liczba nowych, często zagranicznych inwestycji. Możliwość tworzenia podstref praktycznie w każdym miejscu Polski dla władz lokalnych wielu gmin stała się szansą na realizację działań proinwestycyjnych. Liczba gmin oferujących tereny objęte statusem

⁵ Jeśli nie liczyć wsparcia gminom zagrożonym bardzo wysokim bezrobociem strukturalnym (rozporządzenie RM z 25 stycznia 1994 roku).

specjalnej strefy ekonomicznej na koniec roku 2010 wynosiła 327, co stanowi 13% wszystkich polskich gmin (w 2006 roku liczba ta wynosiła 158, czyli 6% gmin). Istotny wzrost gmin aktywnie zabiegających o inwestorów nie jest zaskoczeniem, jeśli wziąć pod uwagę ogromne znaczenie specjalnych stref ekonomicznych w przyciąganiu inwestorów. Pozyskanie dla gminy terenów SSE przez władze lokalne jest często ukoronowaniem długotrwałych i kosztownych działań proinwestycyjnych. Sukces jest uzależniony od umiejętności opanowania przez gminę sztuki pozyskiwania inwestorów i obsługi nowych przedsiębiorstw. Samorządy, chcąc sprostać wymaganiom, jakie stawiają zarządy spółek zarządzających strefami, podnoszą profesjonalizm w zakresie realizacji polityki proinwestycyjnej. Gminy, które dopiero rozpoczynają działania sprzyjające inwestycjom, mają niewielkie szanse na pozyskanie terenów o statusie SSE. Jest to sytuacja skrajnie odmienna od tej, która miała miejsce w latach 90. minionego stulecia. Wówczas strefy i podstrefy ustanawiano na obszarach nieuzbrojonych i dostosowywano je do potrzeb inwestorów, a następnie promowano.

Literatura

- Cieśliewicz W. [2001], *Tworzenie nowych miejsc pracy na terenie specjalnych stref ekonomicznych w Polsce*, Oeconomica 40, Wyd. Akademii Rolniczej w Szczecinie, Szczecin.
- Domański B. [2008], *Mechanizmy terytorialnego różnicowania inwestycji kapitałowych*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Kraków.
- Gwosdz K., Jarczewski W., Huculak M., Wiederman K. [2005], *Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce. Założenia a praktyka*, [w:] *Dziesięć lat doświadczeń pierwszej polskiej specjalnej strefy ekonomicznej*, red. B. Domański i K. Gwosdz, Wyd. Instytutu Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków.
- Informacja o realizacji ustawy o specjalnych strefach ekonomicznych*, Ministerstwo Gospodarki, stan na 31 grudnia 2010, Warszawa 2011.
- Jarczewski W. [2007], *Specjalne strefy ekonomiczne w gminach*, „Samorząd Terytorialny”, nr 7–8, s. 89.
- Koncepcja rozwoju specjalnych stref ekonomicznych*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2009.
- Piłarska C. [2009], *Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce*, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- Smith I., Perkowski M. [2008], *Specjalne strefy ekonomiczne. 10 lat w Polsce*, Wyd. PricewaterhouseCoopers, Katowice.
- Tałasiewicz A. (red.) [2010], *Prawne i podatkowe aspekty prowadzenia działalności w Specjalnych Strefach Ekonomicznych*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- Ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych (DzU nr 123, poz. 600), t.j. z 2007 r. (DzU nr 42, poz. 274) z późn. zm.

SPECIAL ECONOMIC ZONES DEVELOPMENT IN POLAND

Summary: The purpose of this study is to demonstrate the role of special economic zones in increasing the investment attractiveness of communes, to discuss mechanisms of embracing new areas of investment of the SEZ status and the characteristics of the impact of the privileged areas on local environment. There are 14 SEZs in Poland. They are located in 327 communes. A significant part of new foreign investments is located in their areas. For many communes economically privileged area is a fast way to solve problems of local economic development. A tool to promote regional development changed into an instrument of state aid to enterprises, which completely altered the original idea of creating the zones in Poland.

Keywords: special economic zones, communes, economic zones.